

УДК 37.013.42.371.71

Т. В. Богатирьова – аспірант Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка

Проблема збереження здоров'я учнівської молоді в сучасному українському суспільстві

*Роботу виконано на кафедрі соціальної педагогіки
ЧНПУ ім. Т. Г. Шевченка*

У статті розкрито необхідність збереження здоров'я учнівської молоді в сучасному українському суспільстві.

Ключові слова: здоров'я, відповідальне ставлення, учнівська молодь.

Богатирёва Т. В. Проблема сохранения здоровья учащейся молодёжи в современном украинском обществе.

В статье раскрыта необходимость сохранения здоровья учащейся молодёжи в современном украинском обществе.

Ключевые слова: здоровье, ответственное отношение, учащаяся молодёжь.

Bogatyrivova T. A. Problem of Maintainance of Health of Studying Young People in Modern Ukrainian Society.

In the article the necessity of maintainance of health of studying young people is exposed for modern Ukrainian society.

Key words: health, responsible relation, studying young people.

Постановка наукової проблеми та її значення. Збереження здоров'я населення є однією з найважливіших соціальних проблем. Особливої актуальності ця проблема набула в Україні на початку XXI ст. Основні компоненти успішного повсякденного буття дітей та молоді – здоров'я й освіта. Як наголошено в Національній доктрині розвитку освіти України XXI ст., одним із важливих завдань є навчання людини відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших як до найвищої суспільної й індивідуальної цінності.

Значимість формування відповідального ставлення до здоров'я саме в учнівській молоді зумовлена важливістю цього періоду для всього подальшого життя людини, оскільки виникнення стану «нездоров'я» в зрілому віці є, як правило, результатом невирішених проблем розвитку на цьому етапі.

Покращення здоров'я та якості життя важливе для здобуття учнями життєвих навичок, які допомагають робити правильний життєвий вибір та корегувати свою поведінку. Проблема стану фізичного й психічного здоров'я підрастаючого покоління є особливо актуальною сьогодні, оскільки сучасна ситуація характеризується високими показниками дитячої захворюваності, зниженням рівня життя, соціальними потрясіннями, зниженням якості медичного обслуговування, погіршенням екологічної ситуації. Потребу в здоров'ї актуалізовано, зазвичай, у разі його втрати або загрози втрати. Здорова людина не цінує свого здоров'я, сприймає його як природні дані, коли перебуває в стані повного фізичного й психічного благополуччя. Вона вірить у його непорушність і не вважає за потрібне робити якісь спеціальні дії (такі як, наприклад, загартовування, дотримання режиму дня, раціонального харчування) для збереження та зміцнення здоров'я.

Аналіз останніх наукових досліджень із проблеми. Проблемі формування, зміцнення й відновлення здоров'я присвячено наукові дослідження Г. Апанасенко, В. Горашука, О. Дубогай, Ю. Лисицина, В. Ліщук й ін. Аналіз міжнародних концептуальних засад щодо сприяння здоров'ю та їх адаптацію до українського контексту формування здорового способу життя здійснили вчені О. Балакірева, О. Вакуленко, Л. Ващенко, Л. Жаліло, Н. Комарова, Р. Левіна, О. Яременко. До пошуку нових соціально-педагогічних технологій формування в учнів здорового способу життя звернулися В. Беспалько, П. Гусак, Н. Заверико, Н. Зимівець, В. Петрович, Л. Сущенко й ін. Однак проблема формування відповідального ставлення до здоров'я учнівської молоді не є об'єктом і предметом спеціального педагогічного дослідження вчених.

Мета статті – висвітлити проблему збереження здоров'я учнівської молоді в сучасному українському суспільстві.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Проблема здоров'я людини існувала завжди, в усі історичні соціально-економічні формації. Початок ХХІ століття характеризується зростанням захворюваності й смертності населення на тлі високих досягнень медицини, досконалості технічних засобів діагностики та лікування хвороб. Ураховуючи традиційну спрямованість системи охорони здоров'я, що спрямована, на виявлення, визначення й «усунення» хвороб, зазначимо, що сучасна медицина та медицина майбутнього не зможуть істотно впливати на збереження здоров'я людини. Цей факт обґрунтовує необхідність пошуку ефективніших способів й засобів збереження та розвитку здоров'я [8, 218].

Оскільки здоров'я нації є соціально-політичною, духовною категорією, громадське здоров'я характеризує здатність суспільства та держави реалізувати механізми відтворення населення [6, 3]. Конференція ВООЗ (1965) дала таке визначення: «громадська охорона здоров'я» – це наука й практика попередження захворювань, подовження життя та зміцнення психічного й фізичного здоров'я, працездатності за допомогою організованих зусиль суспільства, спрямованих на оздоровлення довкілля, боротьбу з інфекційними хворобами, навчання людей навичок особистої гігієни, організацію медичних та медсестринських служб для ранньої діагностики та профілактичного лікування захворювань, а також на розвиток громадських інститутів для забезпечення кожній людині умов життя, необхідних для зміцнення здоров'я, на таку організацію всіх цих переваг, щоб кожний громадянин міг користуватися своїм правом на якісне життя. ВООЗ визначає здоров'я як стан повного фізичного, духовного й соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних дефектів. Проте в науковій літературі немає чіткого аналізу здоров'я як суспільного феномену та його соціальної цінності в цілому й української нації зокрема. В основі здоров'я лежить принцип цілісності й гармонійного росту, розвитку та адаптації організму особистості залежно від процесів, які формуються на суспільному рівні [7, 52–53].

Можна виокремити три види здоров'я – фізичне, психічне й моральне (соціальне). Фізичне здоров'я – це природний стан організму, обумовлений нормальним функціонуванням усіх його органів і систем. Якщо добре працюють усі органи та системи, то й весь організм людини правильно функціонує й розвивається. Психічне здоров'я залежить від стану головного мозку, воно характеризується рівнем та якістю мислення, розвитком уваги й пам'яті, ступенем емоційної стійкості, розвитком вольових якостей. Моральне здоров'я визначається тими моральними принципами, які є основою соціального життя в певному людському суспільстві. Ознаками морального здоров'я людини є, передусім, свідоме ставлення до праці, оволодіння скарбами культури, активне неприйняття нахилів і звичок, які суперечать нормальному способу життя. Фізично й психічно здорова людина може бути

моральним виродком, якщо нехтує нормами моралі. Тому соціальне здоров'я – найважливіший чинник людського здоров'я. Морально здоровим особам властиві ті загальнолюдські якості, які й роблять їх справжніми людьми [8, 219].

Безумовно, життєдіяльність особи та її здоров'я залежать від зовнішніх і внутрішніх умов. Зовнішні умови створюються так званим життєвим середовищем. Одним з елементів системи «людина – життєве середовище» є середовище життя людини. Середовище – це і простір для проживання, і достатньо важливе джерело ресурсів, що має великий вплив на духовний світ людей, на їхнє здоров'я й працездатність. Навколишнім середовищем називають частину земної природи, із якою людське суспільство безпосередньо взаємодіє у своєму житті та виробничій діяльності. Воно утворилося внаслідок тривалої еволюції планети Земля під впливом людської діяльності, створення так званої «вторинної природи», тобто міст, заводів, каналів, транспортних магістралей тощо [2, 251].

Здоров'я як цінність для сучасної нації відійшло на другий план. Науковець І. І. Брехман зазначає, що дуже часто здоров'я займає в ієрархії цінностей людини далеко не перше місце, яке відводиться матеріальним благам, кар'єрі, успіху й т. д. Сучасна молодь більше піклується про отримання престижної професії, високооплачуваної роботи, що часто спричиняє шкоду здоров'ю [3].

К. Роджерс розглядає відповідальність як тісний зв'язок з усвідомлюваністю, свободою бути собою, управлінням власним життям і вибором. Відомий психолог зазначає, що відповідально керувати собою означає здійснювати вибір, а потім учитися на його наслідках. Автор стверджує, що в процесі формування суб'єкт-суб'єктних стосунків, людина стає все більш відповідальною за свої вибори й за своє життя загалом [1, 50; 9, 334].

Сучасні засоби масової інформації «пропагують» нездоровий спосіб життя завдяки рекламі алкогольних і тютюнових виробів. Це явище простежуємо в різних телешоу, де учасники палять в ефірі. Маленькі діти це бачать і сприймають як належне. І це лише один зі способів антиреклами здорового способу життя, хоча саме він є головним чинником здоров'я.

Для визначення поняття здорового способу життя враховуємо два відправні чинники – генетичну природу цієї людини та її відповідність конкретним умовам життєдіяльності. Здоровий спосіб життя – це спосіб життєдіяльності, що відповідає генетично обумовленим типологічним особливостям певної людини, конкретним умовам життя, спрямований на формування, збереження й зміцнення здоров'я, на повноцінне виконання особою соціально-біологічних функцій.

Здоровий спосіб життя містить усе те, що сприяє виконанню людиною професійних, суспільних і побутових функцій в оптимальних для здоров'я та розвитку умовах. Він виражає певну орієнтованість діяльності особи в напрямі зміцнення й розвитку особистого (індивідуального) та суспільного здоров'я. Здоров'я визначаємо як щонайпершу потребу людини, але задоволення цієї потреби, доведення її до оптимального результату носить складний, своєрідний, часто суперечливий, опосередкований характер і не завжди приводить до потрібного результату. Ця ситуація обумовлена низкою таких обставин: у населення нашої держави ще не сформована достатньою мірою позитивна мотивація на дбайливе ставлення до свого здоров'я; у людській природі закладена повільна реалізація зворотних зв'язків (як негативних, так і позитивних дій на організм людини) [8, 220].

У структурі здорового способу життя учнів сучасних українських шкіл потрібно поєднувати всі сторони матеріально-побутового, природного, соціокультурного й духовного буття людини.

Метою формування здорового способу життя є вдосконалення умов життя та життєдіяльності на основі валеологічного навчання й виховання, що означає вивчення власного організму, освоєння гігієнічних навичок, знання чинників ризику та вміння реалізувати на практиці весь комплекс засобів і методів забезпечення здорового способу життя [4].

Створення масової раціональної системи оздоровлення вбачає вихід на індивідуальну самосвідомість, здоровий спосіб життя, оперативний контроль за резервами здоров'я, формування його економічної цінності, систему самооздоровлення й ефективного застосування технологій із метою збереження здоров'я [7, 55].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Здоров'я людини – одна з центральних проблем сучасності. Воно – вічна, незмінна цінність людини й суспільства, одне з найважливіших соціальних благ, що потребує охорони та підтримки. Отже, проблема формування відповідального ставлення учнівської молоді до здоров'я потребує вдосконалення. Подальших досліджень вимагає розробка форм, методів і прийомів формування відповідального ставлення до здоров'я учнівської молоді в сучасних умовах життя.

Список використаної літератури

1. Бартків О. С. Відповідальне ставлення до здоров'я учнівської молоді: теоретичні аспекти / О. С. Бартків, О. В. Бартків // *Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки*. – Вип. 13. – 2010. – С. 49–52. Серія : Педагогічні науки.
2. Безпека життєдіяльності : курс лекцій / [Є. П. Желібо та ін.]. – Ірпінь : Акад. ДПС України, 2001. – С. 251.
3. Брехман И. И. Введение в валеологию – науку о здоровье / Брехман И. И. – Л. : [б. и.], 1987. – 125 с.
4. Вайнер Э. Н. Валеология : учеб. для вузов [Электронный ресурс] / Э. Н. Вайнер. – Режим доступа : <http://medbookaide.ru/books/fold9001/book2008/content.php>.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. В. Бусел. – К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. – 140 с.
6. Голяченко О. М. Соціальна медицина, організація та економіка охорони здоров'я / О. М. Голяченко, А. М. Сердюк, О. О. Приходський. – Т. : Джура, 1997. – С. 3.
7. Здоров'я людини як багатоаспектна проблема / В. Грищенко та ін. // *Вісн. НАН України*. – 2006. – № 6. – С. 51–56.
8. Лешенко М. Є. Проблема здоров'я як цінності в сучасному українському суспільстві / М. Є. Лешенко // *Вісн. Черніг. держ. ін-ту права, соц. технологій та праці (Серія : Право. Економіка. Соціальна робота. Гуманітарні науки)*. – Чернігів, 2009. – Вип. 2. – С. 217–220.
9. Роджерс К. Становление личности. Взгляд на психотерапию / Роджерс К. – М. : ЭКСМО-Пресс, 2001. – 415 с.

Статтю подано до редколегії
14.02.2012 р.